

Spellâravvuuh máttáátteijei já uáppei

Suomen Kulttuurirahasto
Lappi

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

MEDIA-ALAN TUTKIMUSSÄÄTIÖ

Mainâsviäsu

Mainâsviäsu lii 5.–9-luokkaláid uáivildum spellâlâš oppâmpiirâs, mast uáppeeh hárjuttellih čäällim tááiđuid mudoi miel já movtijdittee mainâslíi konteevstâst. Spellâ lii rahtum Laapi ollâopâttuv, Oulu ollâopâttuv já Oulu áámmátollâškoovlá ohtsâšpargon, já ton tyehin lii äigikyevdilis tutkâmuš čäällim máttáátmist, motivaatiost já spellâlâšvuodâst.

MÁV miäldásiih mittomereh

Spellâ tuárju eenikielâ já kirjâlâšvuodâ máttááttâs mittomeerijd (POPS 2014), tegu:

- čaabâkirjalij teevstâi čäällim já tulkkum
- kielâ já mielâkuvviittâs riggodem
- teevstâi pyevtittem ohtuu já oovtâst digitaallij piergâsijguin
- positivlii viestâdempirrâs ráhtim
- mangâmedialâšvuotân já tekstâšlaajáid uápásmem

Kuávdášliih tááiđuh, maid spellâ oovded

- **Čälee valmâšvuodâh:** ruokâsmem, feeilâi kierdâm, rijjâ ideistem.
- **Tekstâšlajâmáttim:** minstárteevstâi ávhástállâm já mainâs ráhtus hámášittem.
- **Proosesčäällim:** ideistem, hammiistállâm, nubástuttem já almostittem.
- **Kielâtiädušvuotâ já olmâkielâlâšvuotâ:** synonymeh, kuálussäänih, stuorrâ já uccâ puustaveh.
- **Sänirijjâvuotâ já jieijâsjienâlâšvuotâ:** maangâlágán jienâi já mainâsij áárvustanneem.

Speelâ joto

Spellee ovdán mainâslíi raamâst kulmâ keerdist:

1. **Kiällár:** čälee vuáduotááiđui čokkim, mainâs rááhtus.
2. **Koskâkerdi:** kuhheeb maainâs, rijjâ čäällim (“Vildáás säänih”), čälimân ruokâsmem.
3. **Luptâ:** jieijâs mainâs ideistem, vuávám já nubástuttem. Loopâst maainâs almostittoo ohtâsii juhletilâlâšvuodâst.

Tutkâmušân vuáduduvvee elementeh

- **Immersivlâšvuotâ já mainâslâšvuotâ** tuárjuv mielâkuvviittâs.
- **Siärvuslâšvuotâ já autonomia** nanodává motivaatio.
- **Macâttâs já mun-áppádemvuodâ feerim** tuárjuv čäleeidentiteet.
- **Spellâlâšvuotâ já digitaallâšvuotâ** kiäsutteh uáppeid ovtâstittid škovlâčäällim astoääigi tekstâkulttuuráid.

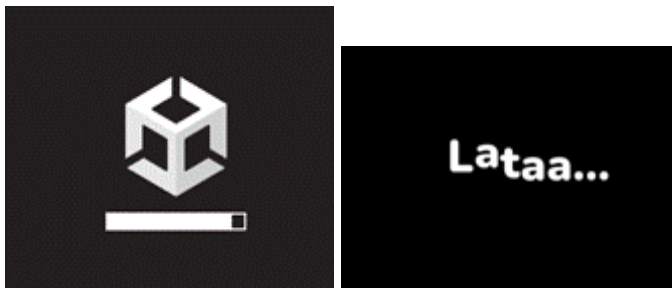
Oohtânkiäsu: Mainâsviäsu konkretisist mangâluuhâmtááiđu já čäällim máttááttâs MÁV prinsii pijd spellâlii häämist. Tot addel uáppeid máhdušlâšvuodâ hárjuttállâđ čäällim tááiđuid torvolávt, kreativilávt já siärvuslávst sehe fáálá máttáátteijeid valmâš já motibistee tyejiniävu čäällim máttááttem toorján.

1. Speelâ joto

Uáppee čáládât speelân čujottâsâst:

<https://pelaakeksikirjoita.fi/Tarinatalo/index.html>

Ko spellâ luodiiškuát, čuávwoo koveh iteleh uáinusân:

Spellâ rävvee tuu profiil valjiimân: Vääldi mangâispeelâ meddâl uálgispele pajeroobdâst teddimáin on/off -puálu. Valjii ton maŋa nabdosprofiil (DefaultProfile) já teedi **Valitse**-puálu. Leehâ “**Asetukset**” já valjii kielâ.

Tääl tun puávtáh rähtiđ olssâd profiil saajeest **valjii profiil** (keejâ saje 1.2.)

1.1 Algâtemvaljiittuv valdâlmeh

Ko spellâ lii lyedejum, oovdâst lii algâtemvaljiittâh:

Speelâ

Taam spokkâlmáin peesah spellâđ njuolgist.

Tijðâkirje

Peesah čälee ravvuid (Huám! Tijðâkirje lii speelâ aalgâst kuárus. Kirje tiävá tađe mielh ko spellée čodâldit hárjuttâssáid.)

Ovdán luuptân

Peesah njuolgist čäällimmuudon luuptân já minispelláid. (Talle njuškiih kiállár já koskâkeerdi lappâd.) Taat toimâ lii anolâš talle, ko spellâ lii spellum jo ohtii, já haalijd maccâđ čäällim- já kielâhárjuttâssáid.

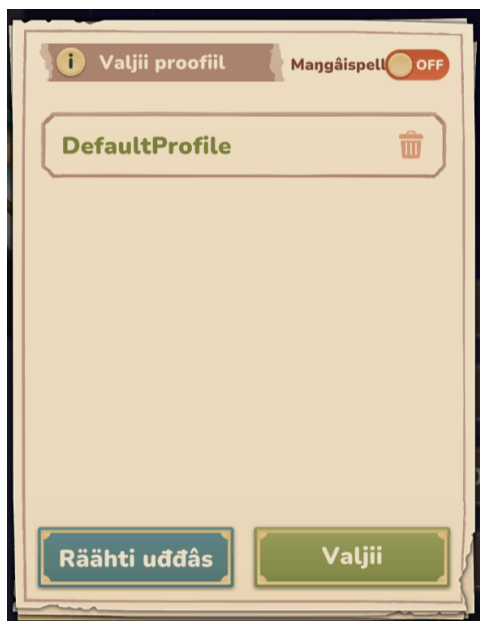
Asâttâsah

Peesah speelâ asâttâssáid. Puávtáh valjiđ jienâid, stelliđ tuáváášmuusik já muštâleijee jienâ. Lasseen puávtáh uáinuviđoduv kobdoduv já säplig herkkivuodâ sehe valjiđ spelleeproofiil.

1.2 Proofiil rähtim

Jis rááhtáh jieijâd proofiil, valjii **Räähti uđđâs**.

Puávtáh meiddei valjiđ **Valjii**, já talle speelah asâttâsprofiláin.

Jis väljejih jieijâd proofiil rähtim, čäáli čuávuvâžžân noomâ (máttáátteijee ravvui mielh) já valjii **tuhhit**.

Rahtum profileh iteleh valjiittâhân.

Valjii jieijâd spokkâlmáin.

Valjim uáinoo ruánán.

Teedi tastoo **Valjii**-puálu.

Mangâispeelâ

Puávtáh valjiđ proofiil ohtâvuodâst mangâispeelâ uálgis pajeroobdâst. Mangâispeelâ várás spelleh kalgeh servâđ siämmáá viäskárân (kei Viäskár rähtim já servâm).

Mangâispeelâst savâstállâmtoimâ (chat) lii aktivláš

Mangâispeelâst uázžu Enter-puáloin savâstállâm uáinusân speelâ aalgâ rääjist. Chat-laasâ lekkâs vuálus čižetpel.

Proofiilvaljiimijd puáhtá mutteđ asättäsâin kuás peri.

1.3 Máttáátteije: Viäskár adai spellâviste rähtim juávhu ohtâsii mangâispeelâ várás

Valjii **Räähti viäskár.**

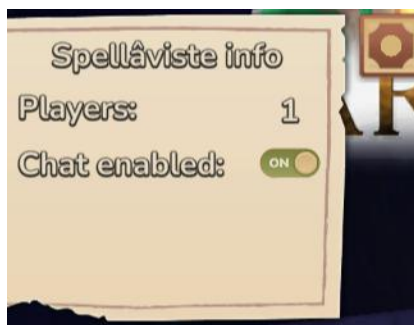

Addel viäskárân noomâ, jieijâđ šledgâpostâčuottâs já räähti viäskárân syelisääni. Jyevi syelisääni uáppeidâđ, vâi sij peesih servâđ viäskárân.

Luuptâ čäällimpevdi fáálá taam syelisääni vuolgâtemčuottâsân automaatlávt spellei, ko sun lii uázžum teevstâs valmâšin.

Ko spelleh láá servâm tuu rähtim viäskárân, sii meeri uáinoo Spellâviste infolaasâst Spelleh-uásist.

Laasâst puáhtá meiddei pieijâđ savâstállâmtoimâ joton já meddâl.

1.4 Spellee servâm viäskárân

Veeskir lii ohtâsâš spellâviste, mon máttáátteijee lii ráhtám. Spellee siärvá čáládâttâm ohtâvuodâst ohtâsâš spellâviistán.

Jis spellâviste ij oinuu spellee maašinist, **peivid spellâviistijd**.

Valjii olmâ spellâviste já spokkâl **Valjii**.

Addel máttáátteijest ožžum syelisääni.

1.5 Speelâ algâtem

Valjii vâdisvuotâtääsi ovdil spellâm.

Vuossâmuu keerdi spelâdijn avžuuttuvvoo älkkes spellâ, mast vuástálistee ij hettii spellée ovdánem.

Ovdil spellâm lii pyeri târhistiđ asâttâsâid.

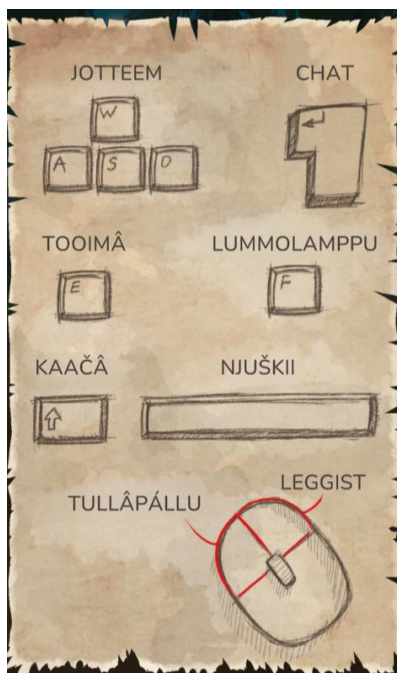
Speelâst puáhtá stelliđ jienâ vuáimálâšvuodâ, uáinuvijđoduv kobdoduv já säplig herkkivuodâ.

Uáinuvijđoduv kobdodâh kovvee spellée čoolmij uáinus kobdoduv.

Jis haalijd târhistiđ asâttâsâid spellâm ääigi, tot luhostuvá valjiimáin **Esc**-puálu.

Eidusâš spellâ álgá ravvuin já mainâsáin.

Algâtem maŋa spellée uázžu täärhib ravvuid speelâst liihâdmân já toimâmân.

Esc-puálu teddim puáhtá uáinusân valjiittuv, mast kávnovej puáluravvuuh. Tast puáhtá juátkiđ maasâd valduvaljiittâhân, asâttâssâid tâi juátkiđ speelâ.

Enter-puáloin uázžu savâstállâmtoomâ uáinusân (jis aalgâst lii väljejum maŋgâispeelâ).

Uálgis pajeroobdâst láá ravvuuh lummolaampu kevttimân (**F-puálu**) sehe tijdâkirje lekkâmraavâ (**Tab**).

F-puálu cökkit lummolaampu. Lummolaampust lii rájálâš meeri akkuvirde, já tot lyeđejuvvoo, ko tot tuálloo motomin časkâttumin. Lummolamppu tarbâšuvvoo speelâst ovdánmân.

Tab-puáloin uážuh tijdâkirje uáinusân.

Tijdâkirje siskeeld spellêe kavnam čálimân lahtoeijee tyejiniävuid já ravvuid sehe minispeelâid, main puáhtá hárrjuttállâđ kielâtiäđu sierâ uásikuávluid.

Spellâ ovdán pargopitái mielđ, moh uáinojeh uálgispele roobdâst. Čuávu pargopittáid, moh peividuvvojeh tuu ovdánem mielđ.

1.6 Mainâs vuávám, čäällim já jyehim

Luuptâst spellêe piäsá vuáváđ mainâs čäällimpeevdi piällâst.

Vuávámpevdi kávnoo njuolgist porthái pajekeejist.

Vuávám iššeen láá sierâlágán jieijâs mainâsân lahtoeijee koččâmušah. Toh puátih uáinusân koččâmuš háävild, já spellêe čáálá jieijâs vástádâs já eres jurduid tevkis kaasân.

Spellêe čäällim tekstâ sirdoo nube čäällimpiävdán, mii lii olgoluptâstuv aldavuodâst. Teevstâ čäällim juátkoo taan čäällimpeevdi piällâst.

Ko maainâs lii čallum, spellêe puáhtá jyehiđ tom šledgâpostáin speelâ ulguubel. Vuordâárvun speelâst lii máttáátteijee tâi eres spellâviste ráhtee šledgâpostâčujottâs.

Teevstâ puáhtá vuolgâttiđ meiddei mottoom eres šledgâpostâčujottâsân. Talle šledgâpostâčujottâs čálloo ruuvdun.

1.7 Speelâ nuuhâm

Spellâ nohá, ko spellée piäsá kiällár, viäskár já luuptâ čoodâ muorâkáárdán já čodâldit puoh spellâhárjuttâsâid.

Jis uáppée lii vaalmâš ovdil iärásijd, máttáátteijee puáhtá ravviđ spellée maasâd táálun tutkáđ tom. Táálust (já muorâkäärdist) kávnovej uccâ oláttâsah.

2. Minispeelah

Luuptâst kávnovej minispeelah. Toi iššijn puáhtá hárjuttâllâđ synonymijd, riävtuičäällim sehe kiärduđ stuorrâ já uccâ algâpuustavij kevttim.

Synonymspellâ Ilddee

Synonymspellâ Kijssá

Synonymspellâ Puurkih

Algâpuustaveh-spellâ Säplig

Riävtuičäällimspellâ

3. Almolâš

Máttáátteijee kannat adeliđ speelâst almolijd ravvuid ovdil spellâm.

Máttáátteijee muštâl meiddei spellâviste, adai viäskár, noomâ sehe addel tarbâšlii syelisääni toos servâmân.

Máttáátteijee puáhtá moonnâđ čoodâ speelâst leijee eenikielâ siskáldâsâid ovdil speelâ spellâm (om. mainâs ovdánem, synonymeh, stuorrâ já uccâ algâpuustaveh)

Spellâmân hárjánmettumáid puáhtá adeliđ almolijd ravvuid speelâst liihâdmist. Lihâdemravvuuh kávnovej speelâst ESC-puálu tyehin. Meiddei säplig kannat ávhástállâđ. Eenâb spellâm uáppeeh pyehtih uápistiđ hárjánmettumijd aalgân.

Mainâsviäsu-spellâ spiälloo speelâ čäittim oornigist. Spellâ läiđee čodâldittiđ hárjuttâsâid tiätu oornigist. Spellée puáhtá meiddei haalijddijnis sirduđ njuolgist luuptân čäällimhárjuttâsâi já minispeelai luus.

Mangâispeelâst spellein sehe máttáátteijest lii máhđulâšvuotâ savâstállâđ nubijdiskuin chat-jiešvuotâ peht.

Čuolmâtiilijn täärhist speelâ teknisijd ravvuid. Vädisvuotah láá távjá viermi tiet. Tuámeemus čuávduš täid tiilijđ lii peividiđ laađđâm.